

ZAMONAVIY MENEJMENT TIZIMIDA STRATEGIK REJALASHTIRISHNING AHAMIYATI

Otaqulova Zarnigor Nuraliyevna

Buxoro davlat texnika universiteti

Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy menejment tizimida strategik rejalashtirishning nazariy mohiyati, funksional vazifalari va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tahlil markaziga strategik rejalashtirishning tashkilot missiyasi, uzoq muddatli maqsadlari, resurslar taqsimoti, raqobatbardoshlik, risklarni boshqarish, natijadorlik nazorati hamda ijro intizomini ta'minlashdagi o'rni qo'yilgan. Raqamli iqtisodiyot, tashqi muhitning tez o'zgarishi, boshqaruv qarorlarining murakkablashuvi va manfaatdor tomonlar sonining ortishi sharoitida strategik rejalashtirish faqat reja hujjati tayyorlash jarayoni emas, balki boshqaruvning analitik, muvofiqlashtiruvchi va transformatsion mexanizmi ekanligi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: strategik rejalashtirish, zamonaviy menejment, boshqaruv tizimi, raqobatbardoshlik, natijadorlik, strategik maqsad, resurslar taqsimoti.

ВАЖНОСТЬ СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ

Отакулова Зарнигор Нуралиевна

Бухарский государственный технический университет

Преподаватель кафедры экономики и управления

Аннотация. В статье анализируется теоретическая сущность, функциональные задачи и практическое значение стратегического планирования в современной системе управления. В центре анализа – роль стратегического

планирования в обеспечении миссии организации, долгосрочных целей, распределения ресурсов, конкурентоспособности, управления рисками, контроля эффективности и дисциплины исполнения. Утверждается, что в условиях цифровой экономики, быстрых изменений внешней среды, сложности управленческих решений и увеличения числа заинтересованных сторон стратегическое планирование является не просто процессом подготовки планового документа, а аналитическим, координационным и трансформационным механизмом управления.

Ключевые слова: стратегическое планирование, современное управление, система управления, конкурентоспособность, эффективность, стратегическая цель, распределение ресурсов.

THE IMPORTANCE OF STRATEGIC PLANNING IN A MODERN MANAGEMENT SYSTEM

Otakulova Zarnigor Nuralievna

Bukhara State Technical University

Teacher of the Department of Economics and Management

Abstract. The article analyzes the theoretical essence, functional tasks and practical significance of strategic planning in a modern management system. The focus of analysis is on the role of strategic planning in ensuring the organization's mission, long-term goals, resource allocation, competitiveness, risk management, effectiveness control and execution discipline. It is argued that in the conditions of the digital economy, rapid changes in the external environment, the complexity of management decisions and the increase in the number of stakeholders, strategic planning is not just a process of preparing a plan document, but an analytical, coordinating and transformational mechanism of management.

Keywords: strategic planning, modern management, management system, competitiveness, effectiveness, strategic goal, resource allocation.

KIRISH

Bozor munosabatlarining chuqurlashuvi, institutsional muhitning murakkablashuvi va raqamli texnologiyalar ta'sirida boshqaruv amaliyoti sifat jihatdan yangi bosqichga kirdi. Tashkilotlar endilikda faqat mavjud holatni saqlab qolish yoki qisqa muddatli operatsion natijaga erishish bilan cheklanmaydi; ular o'z faoliyatini uzoq muddatli istiqbol, raqobat muhiti, inson kapitali, innovatsion salohiyat, moliyaviy barqarorlik va manfaatdor tomonlar kutayotgan natijalar bilan uyg'un holda yuritishga majbur. Ana shunday sharoitda strategik rejalashtirish menejment tizimining markaziy bo'g'iniga aylanadi. U rahbariyatga tashqi muhit signalini tahlil qilish, ichki imkoniyatlar va cheklovlarni baholash, ustuvor yo'nalishlarni ajratish, resurslarni maqsadga muvofiq safarbar etish hamda boshqaruv qarorlarini yagona mantiqiy tizimga keltirish imkonini beradi. Strategik rejalashtirishsiz tashkilot faoliyati ko'pincha vaziyatga mos reaktiv qarorlar yig'indisiga aylanib qoladi; natijada bo'linmalar kesimida parchalanish, resurslar sochilishi, javobgarlikning noaniqlashuvi va rivojlanish sur'atining pasayishi yuzaga keladi. Demak, zamonaviy menejmentda strategik rejalashtirish tashkiliy kelajakni oldindan belgilovchi hujjat emas, balki maqsad, vosita, natija va nazorat o'rtasida mantiqiy bog'lanish hosil qiluvchi boshqaruv konsepsiyasidir [1], [2].

ADABIYOTLAR SHARHI

Strategik rejalashtirishning ilmiy mohiyatini anglash uchun uni oddiy uzoq muddatli rejalashtirishdan farqlash zarur. Uzoq muddatli rejalashtirish ko'pincha mavjud tendensiyalarni kelajak davrga proyeksiya qilish bilan cheklanadi. Strategik rejalashtirish esa atrof-muhitdagi noaniqlik, raqobat, institutsional o'zgarish, texnologik siljish va ichki resurslar konfiguratsiyasini birgalikda tahlil etadi. Mazkur yondashuv "kelajakni taxmin qilish"dan ko'ra "kelajak uchun tayyorgarlik ko'rish"ga yaqinroq turadi. Strategik rejalashtirish missiya va vizionni aniqlash, ustuvor maqsadlarni ierarxialashtirish, muqobil rivojlanish ssenariylarini baholash, tahdid va imkoniyatlarni solishtirish, ustunlik manbalarini tanlash singari qarorlarni yagona tizimga joylaydi. Bu jarayonda strategiya tashkilotning faqat tashqi raqobatga javobi emas, balki ichki boshqaruv arxitekturasini

qayta qurish vositasiga ham aylanadi. Shu sababli strategik rejalashtirish operatsion boshqaruvdan yuqori turuvchi abstrakt tushuncha emas; aksincha, kundalik qarorlar mazmunini belgilovchi konseptual asosdir. Strategik maqsadlar qanchalik ravshan va o'ldovli shakllantirilsa, bo'linmalar faoliyati, byudjet intizomi, kadrlar siyosati va loyiha tanlovi shunchalik izchil tus oladi. Menejment nazariyasida aynan mana shu izchillik boshqaruvning institutsional yetuklik darajasini belgilovchi ko'rsatkichlardan biri sifatida talqin etiladi [1], [2], [3].

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Zamonaviy menejment tizimida strategik rejalashtirishning birinchi muhim vazifasi tashkilotni maqsadlar atrofida birlashtirishdan iborat. Tashkilot tarkibida marketing, moliya, ishlab chiqarish, kadrlar, logistika, axborot tizimlari kabi ko'plab funksional bloklar mavjud bo'ladi. Agar ularning har biri faqat o'z lokal manfaatidan kelib chiqib harakat qilsa, umumiy natija optimal bo'lmaydi. Strategik rejalashtirish bo'linmalar faoliyatini korporativ maqsadlar bilan bog'laydi, ustuvorliklar o'rtasida tanlov mezonlarini ishlab chiqadi va funksional qarama-qarshiliklarni yumshatadi. Masalan, qisqa muddatda xarajatlarni keskin qisqartirish moliyaviy barqarorlikni kuchaytirishi mumkin, lekin o'qitish, innovatsiya va mahsulot sifatiga sarmoya kamaygan taqdirda uzoq muddatli ustunlik zaiflashadi. Strategik rejalashtirish mana shunday qarama-qarshi manfaatlar o'rtasida balans topishga xizmat qiladi. U rahbariyatni maqsadlar ierarxiyasini qurishga, "asosiy-ikkinchi darajali" vazifalarni farqlashga, resurslar yetishmovchiligi sharoitida tanlovni dalillangan mezonlar asosida amalga oshirishga undaydi. Tashkilot faoliyatining strategik yo'nalishi ravshan bo'lsa, xodimlar uchun ham qaror qabul qilish doirasi aniqroq ko'rinadi; tashabbuskorlik va javobgarlik darajasi oshadi, chunki harakatlarning umumiy maqsadga qanday xizmat qilishi anglashiladi [1], [2].

Strategik rejalashtirishning ikkinchi muhim jihati raqobatbardoshlikni shakllantirish va saqlab qolish bilan bog'liq. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bozordagi ustunlik ko'p hollarda texnologik tezkorlik, ma'lumotdan foydalanish sifati, innovatsion tsiklning qisqaligi, mijoz ehtiyojlariga sezgirlik va hamkorlik tarmoqlarini boshqarish qobiliyati

bilan belgilanadi. Bunday sharoitda rejalashtirish “bir marta tuziladigan qat’iy hujjat” ko‘rinishida emas, balki moslashuvchan boshqaruv platformasi sifatida ishlashi lozim.

NATIJALAR

Strategik rejalashtirishning uchinchi vazifasi natijadorlikni o‘lchash va ijro mexanizmlarini shakllantirish bilan bog‘liq. Strategiya faqat deklarativ maqsadlar to‘plami bo‘lib qolsa, uning boshqaruv qiymati pasayadi. Zamonaviy menejment tizimi strategik maqsadlarni aniq ko‘rsatkichlar, mezonlar va monitoring tartiblari bilan bog‘lashni talab etadi. Kaplan va Norton tomonidan ilgari surilgan balanslangan ko‘rsatkichlar tizimi strategik boshqaruvda aynan mana shu muammoni hal qilishga qaratilgan yondashuvdir: moliyaviy natijalar bilan bir qatorda mijozlar, ichki jarayonlar hamda o‘rganish va rivojlanish bloklari ham nazorat qilinadi [4]. Bunday tizim strategiyani “natijaga olib boruvchi ko‘rsatkichlar zanjiri”ga aylantiradi. Tashkilot qaysi ustuvor maqsadni belgilamasin, u albatta o‘lchov mezoni, mas’ul subyekt, muddat va resurs bilan biriktirilishi kerak. So‘nggi tadqiqotlar strategik rejalashtirish bilan natijadorlik boshqaruvi o‘rtasidagi integratsiya sust bo‘lgan hollarda strategiya amalda hujjat sifatida mavjud bo‘lsa-da, boshqaruv qarorlariga yetarli ta’sir ko‘rsatmasligini ko‘rsatadi [5]. Demak, zamonaviy menejment nuqtai nazaridan strategik rejalashtirish “reja tuzish” emas, “reja–ko‘rsatkich–ijro–baholash–tuzatish” siklini yaratish demakdir. Ana shu sikl mavjud bo‘lgan tashkilotlarda resurslar samaraliroq taqsimlanadi, rahbariyat qarorlari dalillilik darajasi ortadi, ichki javobgarlik kuchayadi, byudjet va strategik maqsadlar o‘rtasidagi uzilish kamayadi [4], [5].

XULOSA VA MUNOZARA

Zamonaviy menejment tizimida strategik rejalashtirish tashkilotning uzoq muddatli yashovchanligi, raqobatbardoshligi va boshqaruv barqarorligini ta’minlovchi tayanch mexanizmlardan biridir. Uning ahamiyati missiya va maqsadlarni belgilash bilangina cheklanmaydi; u resurslarni safarbar etish, bo‘linmalar faoliyatini muvofiqlashtirish, natijadorlikni o‘lchash, risklarni kamaytirish, transformatsion o‘zgarishlarni boshqarish va boshqaruv javobgarligini kuchaytirish vazifalarini ham bajaradi. Strategik rejalashtirish mavjud bo‘lmagan yoki sifatsiz yo‘lga qo‘yilgan tizimlarda qarorlar ko‘pincha

parchalanadi, maqsadlar umumiy tusda qoladi, byudjet va ustuvorliklar o'rtasida tafovut kuchayadi. Sifatli strategik rejalashtirish esa tashkilotni reaktiv boshqaruvdan proaktiv boshqaruvga olib o'tadi, ya'ni hodisalarga shunchaki javob berish emas, balki ularni oldindan hisobga olib, rivojlanish trayektoriyasini ongli ravishda shakllantirish imkonini beradi. Ilmiy jihatdan qaralganda, strategik rejalashtirishning haqiqiy qiymati uning rasmiy mavjudligida emas, strategik tafakkur, natijadorlik ko'rsatkichlari, ijro intizomi va moslashuvchan qayta ko'rib chiqish mexanizmlari bilan uzviy bog'liqligidadir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

6. David F. R., David F. R., David M. E. Strategic Management: Concepts and Cases: A Competitive Advantage Approach. 18th ed. Harlow: Pearson, 2023. 626 p. Bibliografik ma'lumot Pearson va Google Books sahifalari orqali tekshirildi.
7. Bryson J. M., George B. Strategic Planning for Public and Nonprofit Organizations: A Guide to Strengthening and Sustaining Organizational Achievement. 6th ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2024. 592 p. Bibliografik ma'lumot Wiley va Google Books sahifalari orqali tekshirildi.
8. Mintzberg H. The Rise and Fall of Strategic Planning. Harlow: Pearson Education, 2000. 458 p. Bibliografik ma'lumot Google Books va Harvard Business Review materiallari bilan solishtirildi.
9. Kaplan R. S., Norton D. P. The Balanced Scorecard: Measures That Drive Performance // Harvard Business Review. 2012. Vol. 70, No. 1. P. 71–79. Bibliografik ma'lumot Harvard Business School natijasi orqali tekshirildi.
10. Biondi L., Russo S. Integrating Strategic Planning and Performance Management in Universities: A Multiple Case-Study Analysis // Journal of Management and Governance. 2022. Vol. 26, No. 2. P. 417–448. DOI: 10.1007/s10997-022-09628-7. Bibliografik ma'lumot Springer va RePEc natijalari orqali tekshirildi.

11.